

УДК 791.232:27-31-526.6

DOI 10.35433/PhilosophicalSciences.1(99).2026.37-44

САКРАЛЬНІ СИМВОЛИ У ФІЛЬМІ "СЬОМА ПЕЧАТКА" (THE SEVENTH SEAL)

О. С. Пасічник*

Стаття присвячена дослідженню релігійної символіки в сучасній масовій культурі, зокрема, в такому жанрі, як кінематограф. Проаналізовано кінофільм І. Бергмана "Сьома печатка" (1957) щодо наявності в ньому сакральних символів. Значна кількість досліджень, присвячених різноманітним аспектам дослідження фільмів Бергмана, характеризується недостатнім рівнем аналізу проблеми. Констатовано, що розмаїття сакральної символіки в творах сучасного кіномистецтва потребує нових підходів та досліджень. Особливості процесу встановлення сакральної символіки в кінематографі спонукали до пошуку відповідних методів і методик досліджень. Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що дозволяють здійснити багатовимірний аналіз символічних структур кінематографічного тексту. Використано аналітичний метод для виокремлення та систематизації сакральних образів і символів, представлених у фільмі. Герменевтичний підхід застосовано для інтерпретації їхнього смислового змісту у контексті біблійної та християнської символіки. Порівняльний метод дозволив зіставити окремі художні образи та сюжетні елементи з релігійними архетипами та біблійними мотивами. Елементи семіотичного аналізу використано для дослідження символічної мови кінематографу, зокрема виявлення знакових структур, які функціонують як носії сакральних смислів у візуальному наративі. З огляду на це, метою дослідження було визначено виявлення сакральних символів у фільмі "Сьома печатка". Встановлено, що фільм містить релігійну символіку. Так, можемо говорити про наступні символи. Назва фільму є відсилкою до Апокаліпсиса. Йоф, Міа та Мікаель є алегорією Святого Сімейства. Сцена з лісовою сунницею та молоком символізує Таємну вечерю. Лицар Антоніус Блок як Ісус Христос. Йонс представлений як бунтівник проти Бога, а Раваль символізує Церкву. Зроблено висновок, що в фільмі "Сьома печатка" сакральна символіка представлена як у явному, так і в прихованому вигляді.

Ключові слова: Ісус Христос, Смерть, Апокаліпсис, Святе сімейство, жертвоність, пошук Бога, сакральні символи, кінематограф, Бергман, "Сьома печатка".

SACRED SYMBOLS IN THE SEVENTH SEAL

O. S. Pasichnik

The article is dedicated to the study of religious symbolism in contemporary popular culture, with cinema selected as the primary object of analysis. The film *The Seventh Seal* (1957) by I. Bergman is examined for its use of sacred symbols. A significant body of research dedicated to various aspects

* Олександр Пасічник / Olecsandr Pasichnik, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри релігієзнавства (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна)

_asdf_asdf_@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5317-4918

of Bergman's films is characterized by an insufficient level of analysis regarding this particular issue. The study highlights that the diversity of sacred symbolism in modern cinematic art calls for new approaches and further scholarly investigation. The peculiarities of the process of establishing sacred symbolism in cinema have prompted the search for appropriate research methods and methodologies. The methodological basis of the research is a set of general scientific and specialized methods that enable a multidimensional analysis of the symbolic structures of the cinematic text. The analytical method was used to identify and systematize the sacred images and symbols presented in the film. The hermeneutic approach was applied to interpret their semantic meaning within the context of biblical and Christian symbolism. The comparative method made it possible to correlate individual artistic images and plot elements with religious archetypes and biblical motifs. Elements of semiotic analysis were employed to examine the symbolic language of cinema, particularly to identify sign structures that function as carriers of sacred meanings within the visual narrative. The article employs an analytical approach based on the study of sacred symbols embedded in a work of art (in this case, a film). In light of this, the aim of the study was to identify sacred symbols in the film *The Seventh Seal*. It was established that the film contains a significant degree of religious symbolism. Several key symbols can be identified. The title of the film references the Book of Revelation. The characters Jof, Mia, and Mikael serve as an allegory of the Holy Family. The scene with wild strawberries and milk symbolizes the Last Supper. The knight Antonius Block is portrayed as a Christ-like figure. Jöns depicted as a rebel against God, while Raval represents the Church. The study concludes that in *The Seventh Seal*, sacred symbolism is presented both explicitly and implicitly.

Keywords: *Jesus Christ, Death, Apocalypse, Holy Family, self-sacrifice, the search for God, sacred symbols, cinema, Bergman, "The Seventh Seal".*

Постановка проблеми. В сучасній популярній культурі, зокрема, в кінематографі, релігійна символіка є широко представленою. Цією статтею продовжується низка наших попередніх досліджень, спрямованих на виявлення сакральних символів в кіно (раніше були розглянуті такі фільми як "Шоу Трумана", "Тепло наших тіл", "Операція І та інші пригоди Шурика", "Аліта: бойовий янгол", "Барбі", "7 років у Тибеті" та інші). В статті аналізується шведський кінофільм "Сьома печатка" ("The Seventh Seal", шведською "Det sjunde inseglet") режисера Інгмара Бергмана (Ernst Ingmar Bergman).

Коротко про сюжет кінострічки. Події відбуваються у Швеції XIV ст. Розчарований лицар Антоніус Блок (Antonius Block) та його цинічний зброєносець Йонс (Jöns) повертаються з хрестового походу і виявляють, що країна спустошена чумою. На березі моря лицар зустрічає Смерть в образі чоловіка у чорному, якій він пропонує зіграти шахову партію. У разі виграшу Смерті вона повинна забрати лицаря, а в разі поразки – залишити. Смерть та Антоніус Блок обирають сторони для шахової гри (Смерть грає чорними). Після пробудження зброєносця Йонса

вони переривають партію. До своєї партії лицар зі Смертю повертаються кілька разів протягом фільму. Лицар зі зброєносцем проходять повз мандрівних акторів: Йофа (Jof), його дружин Мії (Mia) з сином Мікаелем (Mikael) та їх приятеля Йонаса Ската (Jonas Skat). Прокинувшись рано, Йоф бачить видіння, в якому Діва Марія веде маленького Ісуса.

Блок і Йонс відвідують церкву, де в цей час малюють фреску "Танець смерті" (Danse Macabre). Зброєносець у розмові з художником дорікає йому, що той збурював народ до участі в Хрестовому поході. Лицар у сповідальні каже священнику, що хоче здійснити один значущий вчинок після попереднього безглузлого життя. Розкриваючи шахову тактику, за допомогою якої збирається перемогти Смерть, він виявляє, що насправді розмовляє зі Смертю. Вийшовши з церкви, Блок розмовляє з молодою жінкою, яку засудили як відьму за спілкування з Дияволом. Він вірить, що вона може розповісти йому про Бога, але бачить, що вона просто божевільна. У покинутому селі Йонс рятує дівчину від згвалтування Равалем (Raval), богословом, який десять років тому пропагував Хрестовий похід а тепер

став злодієм. Йонс залишає його живим і попереджає, щоб той не попадався йому більше на очі. Дівчині він пропонує стати його служницею, на що вона погоджується. Втрюх з лицарем вони рушають до міста, де виступають актори. Ската заманює на побачення Ліза (Lisa), дружина коваля Плога (Plog). Виступ переривається процесією флагеллянтів. У таверні Плог шукає свою дружину, а Раваль підбурює його та відвідувачів проти Йофа. Знущання над актором припиняє Йонс. До лицаря та зброєносця доєднуються родина Йофа та Плог, всі вони насолоджуються пікніком на природі з молоком та лісовою сунцею. Блок обіцяє пам'ятати цей вечір до кінця життя. Він запрошує всіх присутніх до свого замку, перечекати чуму. Коли вони зустрічають Скату та Лізу в лісі, жінка повертається до Плога, а Скат імітує каюття та робить вигляд що чинить самогубство. Коли всі рухаються далі, Скат залазить на дерево, щоб переночувати. Знизу з'являється Смерть і спилює дерево, забираючи життя Скату. Мандрівники знову зустрічають жінку, звинувачену у відьомстві, яку ведуть на страту. Блок питає в неї, де можна знайти Сатану, щоб розпитати його про Бога. Дівчина стверджує, що Сатана поряд, але лицар бачить тільки її жах. Він дає їй особливу траву, щоб прибрати біль під час страти. Потім компанія зустрічає Равала, вже враженого чумою. Він просить пити, але Йонс зупиняє служницю, яка хотіла принести йому воду. Раваль помирає на самоті. Потім Йоф бачить як лицар грає в шахи зі Смертю, і тікає разом з родиною. Блок бачить це, і свідомо відволікає Смерть. Смерть виграє, і оголошує, що коли вони знову зустрінуться, це буде востаннє. Потім Смерть питає Блока, чи досяг він значущого вчинку, який хотів здійснити, на що лицар відповідає ствердно. Компанія дістається Замку Блока, де той воз'єднується зі своєю дружиною. Всі розділяють останню трапезу, коли приходить Смерть. Німа служниця вітає Смерть словами "звершилося". Йоф та його родина

перечекали нічний шторм у фургоні. Вранці Йоф знову бачить видіння, в якому Смерть веде лицаря та його супутників за схил пагорба у танці смерті.

Джерела. Основним джерелом матеріалу для цього дослідження є кінофільм "Сьома печатка" (1957 р.). Оскільки в кінофільмі міститься сакральна символіка, то як джерело використовуються відповідні релігійні тексти та роботи, в яких досліджується ця символіка. Посилання на священні та класичні тексти подані в загальноприйнятому вигляді. Цитати з Біблії в перекладі Р. Турконяка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про фільм "Сьома печатка" є наукові публікації, які досліджують його з різних точок зору. Розглянемо основні з них. Так, дослідження Н. Нікоряк (Nataliia Nikoriak) і А. Тичининої (Alyona Tychinina) "Тема пандемії в кінодискурсі (на прикладі фільму "Сьома печатка" І. Бергмана)" (The Theme of Pandemicin Cinema Discourse (on the Example of the film „The Seventh Seal“ by I. Bergman, 1957) присвячене відображенню у фільмі теми епідемії. На думку авторок, "Сьома печатка" сприймається як своєрідна "культурологічна енциклопедія", що представляє складні часи в історії людства, коли людство зіткнулося з небезпекою бубонної чуми, інквізиції та масової істерії [3].

На думку Л. Хюбнер (Laura Hubner) у фільмі "Сьома печатка", як і в інших фільмах 1950-х років, І. Бергман критикує ортодоксальну релігію та давні релігійні ритуали, показуючи пошук "справжньої" віри. На думку авторки, що міститься в роботі "Релігія, істина та символіка від *Сьомої печатки* до *Мовчання*" (Religion, Truth and Symbolism from The Seventh Seal to The Silence), моменти щастя (наприклад – сцена з лісовою сунцею) символізують істину в людському спілкуванні на противагу релігійним церемоніям [1]. Ми не погоджуємося з подібним трактуванням цієї сцени, яка є, на нашу думку, є глибоко релігійною за своїм змістом.

"Пошук Бога у ранніх творах Бергмана: *Сьома печатка* та *Зимове світло*" (Seeking God in Early Bergman: The Cases of *The Seventh Seal* and *Winter Light*) – робота Е. Картал (Esmá Kartal) також присвячена раннім творам І. Бергмана. На думку автора, попри те, що фільми цього режисера часто вважались депресивними та песимістичними, це не відповідає дійсності. У "Сьомій печатці" зображено головного героя, якого турбують сумніви у вірі, але він знаходить вихід зі своєї проблеми за допомогою інших персонажів [2].

Ж. Ван Беле (Jono Van Belle) в роботі "Сьоме мистецтво? Арт-кіно та Інгмар Бергман очима глядача" (The seventh art? Artcinema and Ingmar Bergman from an audience perspective) аналізує сприйняття деяких фільмів І. Бергмана певними аудиторіями [4].

Об'єктом дослідження є кінофільм "Сьома печатка" ("The Seventh Seal") режисера Інгмара Бергмана (Ingmar Bergman), а **предметом** – сакральні символи, що в ньому містяться.

Наукова новизна. Проаналізовано кінофільм "Сьома печатка" з позицій релігієзнавчої науки та виявлено в ньому сакральні символи.

Методи дослідження. Методологією, обраною для цього дослідження, є компаративний аналіз, що передбачає виділення релігійних символів в кінофільмі "Сьома печатка". Ми не розглядаємо історичну достовірність сюжету кінофільму чи його відповідність літературному першоджерелу (одноактній п'єсі "Розпис по дереву" (Trämålning) Інгмара Бергмана). Окремо зазначимо, що питання "чим керувались автори художнього твору, вкладаючи сакральну символіку в своє творіння і чи свідомо вони це робили" ми лишаємо поза увагою цього дослідження.

Мета дослідження. Попри наявну кількість досліджень творчості І. Бергмана, можемо констатувати відсутність робіт, які б аналізували фільм "Сьома печатка" з релігієзнавчих позицій. Відповідно мета статті –

дослідити цей фільм і виявити в ньому сакральні символи.

Дискусії та результати. Назва фільму: відсилка до Апокаліпсису. Назва фільму "Сьома печатка" є прямою відсилкою до Одкровення Іоанна Богослова (Апокаліпсиса) – останньої книги Нового Завіту, в якій говориться про друге пришестя Ісуса Христа. Серед іншого в цій книзі йдеться про розкриття семи печаток на сувої, який тримає Агнець (Христос). Цей момент – таємничий, напружений, пронизаний очікуванням кінця. Розкриття кожної печатки означає нові етапи божественного покарання для людства – війни, голод, хвороби, смерть. А сьома печатка символізує кульмінацію, тишу, перед остаточним кінцем: "І коли відкрив сьому печать, усе затихло на небі десть на півгодини"[Од. 8:1]. У контексті фільму, лицар Антоніус Блок повертається з Хрестового походу і зустрічає Смерть, що прийшла за ним. Він кидає Смерті виклик у шахи, намагаючись виграти трохи часу, щоб знайти сенс життя. Все це відбувається в апокаліптичній атмосфері середньовічної епідемії чуми (хворобливість суспільної свідомості підкреслюється епізодом з ходом флагеллянтів). Відповідно, "сьома печатка" у фільмі це: символ тиші та мовчання Бога у відповідь на страждання людей; екзистенційна криза, в якій головний герой шукає істину, а зустрічає лише тишу; метафора смерті, яка є неминучою, незалежно від пошуків сенсу.

Йоф, Мія та Мікаель: Святе Сімейство. Родина мандрівних акторів, представлена у фільмі "Сьома печатка", є алюзією на християнський образ Святого Сімейства. На це вказують наступні моменти. По-перше, схожість імен – Йоф/Йосиф та Мія/Марія. Щодо імені дитини, Мікаель, яке дослівно означає "хто як Бог?" (або "ніхто не рівний Богу"), то воно є натяком на певну божественність. Натяком на подібну інтерпретацію цієї родини є перша сцена за участі акторів, коли рано вранці Йоф розказує дружини про своє видіння, в якому Діва Марія йде полем

разом зі своїм божественним немовлям. По-друге, сама здатність Йофа бачити приховане (вона проявиться ще двічі – коли він побачить що лицар грає в шахи зі Смертю, і коли Смерть вестиме за собою людей наприкінці фільму) говорить про його дотичність до сакрального світу. Попри те, що навіть дружина не завжди сприймає його видіння всерйоз, вони правдиві. Йоф – зразок чистої віри, яка не потребує доказів. По-третє, втеча родини від Смерті (завдяки жертвності Блока) перегукується з втечею Святого Сімейства до Єгипту, описаною в Новому Завіті: "Коли вони відійшли, то Господній ангел з'явився уві сні Йосифові й сказав: Уставай, візьми Дитя та Його матір і втікай до Єгипту; будь там, доки я тобі не скажу, бо Ірод буде розшукувати Дитя, щоб убити Його. Тож, уставши, він взяв уночі Дитя та Його матір і вирушив до Єгипту"[Мт. 2:13-14]. Отже, родина мандрівних акторів символізує собою християнський образ Святого Сімейства. Вони є втіленням світла, віри та надії серед апокаліптичного безумства атмосфери фільму "Сьома печатка". Варто відмітити і іншу родину, яка присутня у фільмі, і яка є антиподом до родини Йофа та Мії. Це – коваль Плог з дружиною Лізою. Плог, на нашу думку, є символом спрощеного, тілесного життя. Людина без віри, глибини та сміливості. Коли коваль шукає свою дружину, яка зрадила йому з мандрівним актором, він викликає одночасно сміх і жалість. Його дружина Ліза – символ бездуховної спокуси, егоїзму, тілесності та аморальної свободи. Її рішення бути з Плогом, потім зі Скотом, потім знову з чоловіком продиктовані не любов'ю а розрахунком і хіттю. Разом вони уособлюють спотворену модель родини, в якій немає ні віри, ні любові, ні провини – лише звичка, фарс і страх залишитись наодинці.

Сцена з лісовою сунницею і молоком: Таємна вечеря. Один з найсвітліших епізодів фільму "Сьома печатка", поза всяким сумнівом це – сцена з відпочинком героїв, де вони

спілкуються і споживають лісову суніцю та молоко. "Спогад, який я збережу до кінця" – говорить про цей епізод лицар Блок. На нашу думку, вся ця сцена є алюзією на біблійну Таємну вечерю. На користь такої точки зору свідчать наступні спільні риси. По-перше, це передчуття смерті. Таємна вечеря, як відомо, є останньою трапезою Ісуса Христа з учнями перед смертю на Голгофі: "Та кажу вам, що віднині не питиму із цього плоду виноградного аж до того дня, коли його новим питиму з вами в Царстві Мого Отця" [Мт. 26:29]. У фільмі трапеза з лісовою сунницею та молоком є останнім моментом спокою перед новою зустріччю зі Смертю. Антоніус Блок інтуїтивно відчуває, що йому залишилось недовго, саме тому він так цінує цей момент. По-друге, Ісус Христос з учнями споживають хліб та вино: "Коли ж вони їли, Ісус, узявши хліб і поблагословивши, переломив, дав учням і сказав: Прийміть, їжте, це – тіло Моє. Потім узяв чашу і, віддавши подяку, подав їм і сказав: Пийте з неї всі, бо це кров Моя [Нового] Завіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів" [Мт. 26:26-28]. Саме цей новозавітний епізод стає основою християнського обряду причастя. У фільмі сакральна їжа – лісова суніця і молоко, які їдять і п'ють герої. По-третє, спільна трапеза і в Новому Завіті і в фільмі "Сьома печатка" є символом єдності та любові. Слід зауважити, що на відміну від новозавітної історії, у Таємній вечері Бергмана відсутній зрадник, всі учасники трапези щирі. Можна сказати, що режисер створює "очищену вечерю", в якій відсутнє втручання диявола. Отже, підсумуємо. І в Новому Завіті і в фільмі "Сьома печатка" сцена розглянутої вище трапези є останнім моментом спокою перед жертвою, це мить, коли герої ще на місці, але вже готові пожертвувати собою (Ісус Христос – заради спасіння людства, Антоніус Блок – заради спасіння Йофа, Мії та Мікаеля).

Лицар Антоніус Блок як Ісус Христос. Подібність лицаря Блока до Ісуса Христа зумовлена, на нашу думку,

такими фактами. По-перше, лицар повертається з хрестового походу розчарований і в сумнівах. Він шукає відповіді на свої питання щодо Бога та сенсу існування. Щоб впевнитись, що Бог існує, лицар готовий зустрітись навіть з дияволом, як ми бачимо за його діалогом з жінкою, звинуваченою у відьомстві. Ісус Христос в Євангеліях представлений як постать, що несе людям істину, але водночас переживає глибокі душевні страждання – так, на хресті він вигукує: "...Боже Мій, Боже Мій, чому Ти Мене покинув?" [Мт. 27:46]. Цей момент сумнівів і переживання відсутності Бога є спільним для Антоніуса Блока і Ісуса Христа, з тою відмінністю, що у Ісуса це лише момент в період найбільшого страждання на хресті, а у лицаря сумніви та пошуки Бога тривають протягом усього фільму. По-друге, це жертва заради інших. Як Ісус жертвує собою задля спасіння людства [Мт. 20:28; Ін. 10:11; Ін. 15:13; Рим. 5:8; 1-Пт. 13:18 та ін.], так само лицар Блок жертвує собою, відволікаючи Смерть і даючи тим самим можливість подружжю мандрівних акторів втекти та врятуватися від Смерті. По-третє, так само як і Христос, лицар у фільмі "Сьома печатка" усвідомлюють близьку смерть і ведуть з нею духовну боротьбу. Ісус говорить: "...Отче Мій, якщо можливо, нехай Мене обміне ця чаша; однак не як Я хочу, а як Ти" [Мт. 26:39; також: Мк. 14:36; Лк. 22:42], в той час як Блок грає у шахи зі Смертю, намагаючись відтягнути момент кінця, щоб знайти сенс життя.

Отже, Антоніус Блок – екзистенційний герой, який, подібно до Ісуса Христа (в християнській інтерпретації) проходить крізь страждання, шукає сенс, стикається зі смертю і жертвує собою задля спасіння інших.

Йонс: бунтівник проти Бога. Йонс, зброєносець лицаря Антоніуса Блока, є цинічним критиком божественного і соціального ладу. В цьому відношенні його можна порівняти з біблійним праведником Йовом, з єдиною різницею – на відміну від Йова, він не мириться з несправедливістю і не

виправдовує Бога. Таким чином, Йонс є своєрідним анти-Йовом: "Немає Бога. Є тільки дурість, страх і смерть", стверджує він в одній зі сцен. Також, якщо говорити про біблійних персонажів, його можна порівняти з автором Екклезіаста: "Марнота марнот, – сказав Екклезіаст, – марнота марнот, усе марнота. Яка користь людині в усій її праці, якою трудиться під сонцем?" [Проп. 1:2-3]. Втім, на відміну від Екклезіаста, у Йонса відсутнє апатично-споглядальне ставлення до світу. В цьому відношенні можна провести паралель між зброєносецем і Прометеєм, який, згідно з грецькими міфами, подарував вогонь людям і взагалі фігурує як "друг людей" (так, у Есхіла (Aeschylus) в "Прометей закутому" (Prometheus Bound): "Усі мистецтва у людей – від Прометей" [line 506]). Дійсно, в фільмі "Сьома печатка" ми бачимо, що Йонс постійно допомагає слабким: 1) рятує дівчину від зґвалтування; 2) захищає Йофа від побиття в таверні; 3) постійно підтримує лицаря Антоніуса Блока, не даючи йому втратити зв'язок із реальністю; 4) пропонує силою врятувати дівчину, яку хочуть спалити як відьму. Отже, на нашу думку, Йонс виступає у фільмі як бунтівник проти Бога, і одночасно – як помічник для людей.

Раваль як хибний пророк. Один із другорядних персонажів фільму, колишній семінарист а тепер – крадій Раваль, виступає у фільмі в якості хибного пророка. З його діалогу з Йонсом зрозуміло, що саме він підбурював десять років назад лицаря до хрестового походу. Він – професійний богослов (адже, з діалогу зрозуміло, що він був семінаристом). На нашу думку, в образі Раваля показано вади церкви як організації. По-перше, він символізує собою образ хибного пророка. Ззовні Раваль – релігійна людина, яка вивчила Святе Письмо і виступає від імені Бога (що видно в сцені переслідування жінки, яку вважають відьмою). Проте з його вчинків видно, що він використовує релігію як інструмент контролю та збагачення. Цікаво, що Ісус Христос застерігав своїх послідовників від

такого типу людей: "стерезіться лжепророків, які приходять до вас в овечих шкурах, а всередині – хижі вовки" [Мт. 7:15]. По-друге, попри богословську освіту, Раваль є служителем не Бога а Смерті, адже він: а) підтримує страту невинної дівчини, звинувачуючи її в тому, що вона відьма; б) нагнітає страх перед чумою, роздмухуючи паніку серед людей; в) краде речі людей, які померли від чуми, з метою матеріального збагачення; г) виправдовує нелюдські вчинки. Як вже зазначалось вище, Раваль є карикатурою на середньовічну (а можливо – і не тільки середньовічну) Церкву, яка: переслідувала відьом; плодила фанатизм; маніпулювала страхом; робила матеріальне збагачення своєю метою.

Висновки й перспективи дослідження. Назва фільму "Сьома печатка" є прямою відсилкою до Одкровення Іоанна Богослова (Апокаліпсиса) – останньої книги Нового Завіту, в якій говориться про друге пришестя Ісуса Христа. В контексті фільму "сьома печатка" є символом тиші та мовчання Бога у відповідь на страждання людей. Це екзистенційна криза, в якій головний герой шукає істину, а зустрічає лише тишу; також це метафора смерті, яка є неминучою, незалежно від пошуків сенсу.

Родина мандрівних акторів, представлена у фільмі "Сьома печатка", є алюзією на християнський образ Святого Сімейства. На це вказують: схожість імен, сама здатність Йофа бачити приховане та втеча родини від Смерті, що перегукується з втечею Святого Сімейства до Єгипту. Вони є втіленням світла, віри та надії серед апокаліптичного безумства атмосфери фільму "Сьома печатка".

Один з найсвітліших епізодів фільму "Сьома печатка", поза всяким сумнівом, сцена з відпочинком героїв, де вони спілкуються і споживають лісову суницю і молоко. З біблійною Таємною вечерею цей епізод має наступні спільні риси. По-перше, це передчуття смерті. По-друге, наявність сакральної їжі. По-третє, спільна трапеза і в Новому Завіті

і в фільмі "Сьома печатка" є символом єдності та любові. І в Новому Завіті і в фільмі "Сьома печатка" сцена трапези є останнім моментом спокою перед жертвою, це мить, коли герої ще на місці, але вже готові пожертвувати собою (Ісус Христос – заради спасіння людства, Антоніус Блок – заради спасіння Йофа, Мії та Мікаеля).

Були виявлені наступні спільні риси. Момент сумнівів і переживання відсутності Бога є спільним для Антоніуса Блока і Ісуса Христа, з тою відмінністю, що у Ісуса це лише момент в період найбільшого страждання на хресті, а у лицаря сумніви і пошуки Бога тривають протягом всього фільму. По-друге, це жертва заради інших. Як Ісус жертвує собою задля спасіння людства, так само лицар Блок жертвує собою, відволікаючи Смерть і даючи тим самим можливість подружжю мандрівних акторів втекти та врятуватися від Смерті. По-третє, і Христос, і лицар у фільмі "Сьома печатка" усвідомлюють близьку смерть і ведуть з нею духовну боротьбу. Антоніус Блок – екзистенційний герой, який, подібно до Ісуса Христа проходить через страждання, шукає сенс, стикається зі смертю і жертвує собою задля спасіння інших.

Йонс, зброєносець лицаря Антоніуса Блока, є цинічним критиком божественного і соціального ладу. Можна провести паралель між зброєносцем та Прометеем, який, згідно з грецькими міфами, подарував вогонь людям. Йонс постійно допомагає слабким: 1) рятує дівчину від згвалтування; 2) захищає Йофа від побиття в таверні; 3) постійно підтримує лицаря Антоніуса Блока, не даючи йому втратити зв'язок із реальністю; 4) пропонує силою врятувати дівчину, яку хочуть спалити як відьму. Йонс виступає у фільмі як бунтівник проти Бога, і одночасно – як помічник для людей.

В образі Равалья показано вади церкви як організації. Він являє є собою образ хибного пророка. Ззовні Раваль – релігійна людина, яка вивчила Святе Письмо і виступає від імені Бога, проте

використовує релігію як інструмент контролю та збагачення. Попри богословську освіту, Раваль є служителем не Бога а Смерті, він є карикатурою на середньовічну (а можливо – і не тільки

середньовічну) Церкву, яка: переслідувала відьом; плодила фанатизм; маніпулювала страхом; робила своєю метою матеріальне збагачення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hubner L. Religion, Truth and Symbolism from The Seventh Seal to The Silence. *The Films of Ingmar Bergman*. Palgrave Macmillan, London, 2007. P. 47–69. https://doi.org/10.1057/9780230801387_4
2. Kartal E. Seeking God in Early Bergman: The Cases of The Seventh Seal and Winter Light. *CINEJ Cinema Journal*. 2012. P. 79–85. <https://doi.org/10.5195/cinej.2012.45>
3. Nikoriak N., Tychinina A. The Theme of Pandemic in Cinema Discourse (on the Example of the film „The Seventh Seal“ by I. Bergman (1957)). *Conference: Literature and Pandemic. Historical and Thematic Experience: XV International Symposium Contemporary Issues of Literary Studies*. Tbilisi: TSU Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature, 2021. P. 132–133.
4. Van Belle J. The seventh art? Art cinema and Ingmar Bergman from an audience perspective. *Studies in European Cinema*. 2019. № 19 (1). P. 19–34. <https://doi.org/10.1080/17411548.2019.1660508>

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Hubner, L. (2007). Religion, Truth and Symbolism from The Seventh Seal to The Silence. *The Films of Ingmar Bergman*. Palgrave Macmillan, London. P. 47–69. https://doi.org/10.1057/9780230801387_4 (in English).
2. Kartal, E. (2012). Seeking God in Early Bergman: The Cases of The Seventh Seal and Winter Light. *CINEJ Cinema Journal*. P. 79–85 <https://doi.org/10.5195/cinej.2012.45> (in English).
3. Nikoriak, N., Tychinina, A. (2021). The Theme of Pandemic in Cinema Discourse (on the Example of the film „The Seventh Seal“ by I. Bergman (1957)). *Conference: Literature and Pandemic. Historical and Thematic Experience: XV International Symposium Contemporary Issues of Literary Studies*. Tbilisi: TSU Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature. P. 132–133 (in English).
4. Van Belle, J. (2019). The seventh art? Art cinema and Ingmar Bergman from an audience perspective. *Studies in European Cinema*. № 19 (1). P. 19–34. <https://doi.org/10.1080/17411548.2019.1660508> (in English).

Receive: December 16, 2025

Accepted: January 10, 2026